

СТРУКТУРА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ «ЮВЕЛІРНІ ПРИКРАСИ» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена дослідженню структури лексико-семантичного поля «ювелірні прикраси» в англійській мові. У роботі проаналізовано семантичні відношення між номінаціями ювелірних прикрас та визначено ядро-периферійну структуру даного поля.

Ключові слова: лексико-семантичне поле, семантична структура, номінація.

Цобенко О.В. Структура лексико-семантичного поля «ювелірні прикраси» в англійській мові. *Статья посвящена исследованию структуры лексико-семантичного поля «ювелирные украшения» в английском языке. В работе проанализированы семантические отношения между номинациями ювелирных украшений и определена ядро-периферийная структура данного поля.*

Ключевые слова: лексико-семантическое поле, семантическая структура, номинация.

Tsobenko O.V. The structure of lexical semantic field “jewellery” in the English language. *The article is dedicated to the investigation of the structure of the lexical semantic field “jewellery” in the English language. The semantic relations between jewellery nominations and core-peripheral structure of the given field are being analyzed in the article.*

Key words: lexical semantic field, semantic structure, nomination.

Системно-структурні дослідження словникового складу мови на теперішній час мають досить тривалу історію. Ідея системної організації лексики, яка на початку ХХ століття видавалася революційною, поступово зайняла міцні позиції і сьогодні є достатньо обґрунтованою теоретично та апробованою практично [4, 28].

Проте, у різних ділянках словникового складу системність не лише виявляється по-різному, а й у деяких випадках має досить суперечливий характер та потребує серйозного наукового підтвердження. З іншого боку, очевидно, що у мові виділяються певні лексичні угруповання, системна організація яких не викликає сумнівів і може бути доведена за допомогою відповідних методів дослідження. Польове структурування лексичного складу мови вважається провідним та одним із найбільш продуктивних і достовірних методів вивчення семантичного простору мови [1], оскільки воно спирається на відоме рівневе представлення ієрархічної організації мовної системи і разом з тим пом'якшує жорстке розмежування рівнів, при цьому не тільки виокремлюючи у рівневій системі проміжні підрівні, а й висвітлюючи їх як єдність протилежностей і як сфери, що поєднують усю систему в її неперервності. Завдяки цьому сучасна теорія поля все глибше проникає до сфери лінгвістичної типології [2, 110-111].

В сучасному мовознавстві лексико-семантичне поле визначається як парадигмальне об'єднання лексичних одиниць певної частини мови за спільністю інтегрального компонента значення або ж архісе-

ми [4, 281], у ролі якого в нашому випадку виступає словосполучення «ювелірна прикраса».

Мета даного дослідження полягає у розгляді особливостей ядерно-периферійної структури англomовного лексико-семантичного поля «ювелірні прикраси».

Аналіз структури будь-якого лексико-семантичного поля передбачає розгляд відношень між його конститuentами та дослідження його ядерно-периферійної організації.

Між конститuentами досліджуваного ЛСП зафіксовано два типи відношень – гіперо-гіпонімічні та синонімічні.

Перший тип зв'язку (родо-видовий) представлений 10 гіперо-гіпонімічними кластерами, тобто номінаціями тих ювелірних прикрас, які мають різновиди.

Кількісні дані цього аспекту дослідження наведені у наступній таблиці 1.

Таким чином, в основному різновиди мають найбільш популярні прикраси, такі як каблучки, сережки, ланцюжки, намиста та браслети. І найчастіше та чи інша номінативна одиниця може бути віднесеною до досліджуваного ЛСП саме завдяки зазначенню гіпероніма в її дефініції.

Що ж стосується рівнів узагальнення, то номінація *jewellery*, як назва класу даних артефактів, репрезентує найвищий рівень узагальнення. Зазначені у Таблиці 1 гіпероніми (*ring, earring, necklace* тощо) представляють базисний рівень, тоді як їхні гіпоніми репрезентують нижчий рівень узагальнення.

Як відзначають дослідники, вплив загальнонародної мови на термінологію позначається, зокрема, у тому, що термінології, як і мові в цілому, властива синонімія лексичних одиниць [5]. Тож не дивно, що і в ювелірній термінології і, зокрема, серед досліджуваних номінацій ювелірних прикрас досить поширеними є синонімічні відношення.

Так, наприклад, паралельно існують два (в деяких випадках декілька) термінів на позначення однієї й тієї прикраси, наприклад: *slave earrings / Bajoran earrings, bib necklace / collarette, rope necklace / sautoir, brassard / armllet, poison ring / pillbox ring, brooch / fibula*.

Загалом було зафіксовано 25 номінацій ювелірних прикрас, які мають синонімічні позначення. Як правило, один із зазначених термінів має іншомовне походження, що й спричинило появу синонімічної номінації.

Таким чином, перший тип обумовлений реальними зв'язками між референтами аналізованих номінацій, другий – шляхом потрапляння тієї чи іншої номінативної одиниці в англійську мову.

Однією із найважливіших ознак мовного поля є його специфічна структурна організація, яка визначається розмежуванням ядерної та периферійної зон. Ядро характеризується максимальною концентрацією полетвірних ознак. Перехід від ядра до периферії відбувається поступово, при цьому по мірі віддалення від ядра відбувається послаблення інтенсивності або навіть зникнення частини полетвірних ознак.

Зазвичай периферійна зона значно перевищує ядерну за кількістю елементів. До ядра входять найуживаніші слова з яскравим інтегральним значенням. Периферійні елементи характеризуються значно меншою частотністю вживання та стилістичною забарвленістю значення [4].

Таблиця 1

**Гіперо-гіпонімічні відношення
між номінаціями ювелірних прикрас в англійській мові**

№	гіперонім	гіпоніми	кількість гіпонімів
1	Ring	engagement ring, solitaire ring, eternity ring, trinity ring, cluster ring, aqiq ring, championship ring, claddagh ring, class ring, dinner ring, cocktail ring, eclarian ring, engineer's ring, iron ring, finger armor ring, friendship ring, gimmel ring, bolt ring, spring ring, fede ring, gypsy ring, keeper ring, marquise ring, Masonic ring, magic ring, mood ring, mother's ring, mourning ring, multy-finger ring, pinky ring, posie ring, love ring, pre-engagement ring, promise ring, purity ring, puzzle ring, poison ring, pillbox ring, regards ring, ring of O, posy ring, poesy ring, rosary ring, signet ring, sovereign ring, thumb ring, watch ring, wedding ring, flat wedding band, D-shaped ring.	50
2	Earring	clip-on earrings, earcuffs, magnetic earrings, stud earrings, hoop earrings, sleepers, dangle earrings, huggy earrings, slave earrings, Bajoran earrings, ear threads, ear strings, threaders, ear spikes, captive bead rings, barbells, circular barbells, plugs, flesh tunnels, stick-on earrings, spring hoop earrings, ear hook earrings, ear hoop earrings, ear screws, dirandole.	25
4	Chain	trace chain, bookchain, belcher chain, curb chain, prince of Wales chain, Singapore chain, spiga chain, rope chain, anchor chain, Figaro chain, snake chain, Brazilian chain, herringbone chain, briolette chain, bead chain, wheat chain, Byzantine chain, fancy chain.	18

5	Necklace	bib necklace, collarette, choker, dog collar, collier de chien, opera necklace, princess necklace, sautoir, rope necklace, uniform necklace, bayadere necklace, dog tag necklace, floater, graduated necklace, matinee-length necklace, open-ended necklace.	16
6	Bracelet	sports bracelet, tennis bracelet, charm bracelet, bangle, slap bracelet, beaded bracelet, link bracelet, karma bracelet, friendship bracelet, gel bracelet, jelly bracelet, torc, cuff bracelet, slide bracelet	14
7	Clasp	barrel clasp, spring ring, lobster claw clasp, hook and eye clasp, toggle, bar and ring clasp, fold over clasp, safety clasp.	8
8	Hairpin	bobby pin, aigrette, barrette, bar pin, bodkin, bow pin, scatter pin	7
9	Crown	circlet, coronet, diadem, tiara	4
10	Cufflink	single cufflink, double-face cufflink	2
11	Nose-stud	captive bead ring, tusk	2
У цілому			146

Одним із критеріїв виділення ядра та периферії є критерій частотності вжитку конститuentів лексико-семантичного поля у мовленні [3, 62]. Крім критерію частотності вживання, ядерно-периферійні елементи будь якого поля можуть бути виділеними на основі врахування їх семантичного змісту та багатозначності [там само].

У даній роботі ми дотримуємось саме першого принципу виокремлення ядра та периферії досліджуваного поля, оскільки саме він дозволяє залучити всю вибірку – 300 номінацій ювелірних прикрас. До того ж, вивчення аспекту полісемії не входив до завдань нашого дослідження, а семантичний зміст може бути розглянутим лише на матеріалі 65 номінацій, зафіксованих тлумачними словниками англійської мови.

Отже, проаналізувавши частотність вживання та особливості функціонування лексико-семантичного поля «ювелірні прикраси» в англійському мовленні [6; 7; 8], робимо висновок, що досліджуване поле складається із трьох концентричних кіл: ядра, медіальної частини та периферії.

До **ядра** лексико-семантичного поля «ювелірні прикраси» в англійській мові відносимо наступні 6 номінативних одиниць: назву всього класу ювелірних прикрас – *jewellery* та номінації *ring*, *crown*, *necklace*, *earring*, *bracelet*.

Гіперонім найвищого рівня – *jewellery* – входить до ядра досліджуваного поля не тільки завдяки своїй досить високій частотності вжитку (трохи більше 12 % від всієї мовленнєвої вибірки), але й завдяки своєму статусу ідентифікатора даного ЛСП.

Номінація *ring* є найбільш частотною із конститuentів поля як у фольклорних джерелах, так і у глянцеvih виданнях, тоді як такі номінації: *necklace*, *earring* та *bracelet* вживаються кожна у більш ніж 14 % із проаналізованих мовленнєвих прикладів. Що ж стосується номінації *crown*, то її зарахування до ядра досліджуваного поля обумовлюється її вжитком у фольклорних джерелах поряд із номінацією *ring*. Нагадаємо, що лише ці дві номінативні одиниці склали вибірку вживання назв ювелірних прикрас у народних казках. Порівняно невеликий відсоток частотності вжитку цієї номінації у глянцеvih журналах (трохи більше 1%) обумовлюється, на наш погляд, саме її ідентифікуючими функціями. Якщо у народних казках мова про королів йшла дуже часто, то сьогодні основними героями глянцеvih видань є все ж таки не короновані особи, а зірки світу музики та кіно.

Таким чином, до ядра англomовного лексико-семантичного поля «ювелірні прикраси» входять лише гіпероніми, які мають певну кількість гіпонімів, та охоплюють всі частини тіла, що їх людина прикрашає: *ring* (пальці), *crown* (голова), *necklace* (шия), *earring* (вуха), *bracelet* (рука).

До **медіальної частини** досліджуваного англomовного лексико-семантичного поля зараховуємо 59 номінативних одиниць. До них відносяться ті номінації, які у мовленнєвій вибірці вживаються менш, ніж у 10 % від усіх слововжитків назв ювелірних прикрас, та ті номінації, що зафіксовані тлумачними словниками англійської мови.

Слід відзначити, що як ядерні, так і медіальні конститuentи лексико-семантичного поля «ювелірні прикраси» фіксуються загальними тлумачними словниками, проте, медіальні елементи характеризуються або ж меншою частотністю вжитку у мовленні, або ж взагалі відсутні у нашій мовленнєвій вибірці. Медіальна частина досліджуваного лексико-семантичного поля представлена, зокрема, номінаціями досить популярних прикрас, а також назвами їх розповсюджених різновидів.

До зони **периферії** англomовного лексико-семантичного поля «ювелірні прикраси» відносимо 135 конститuentів поля, що зафіксовані виключно спеціалізованими енциклопедичними джерелами. Сюди належать левова частина гіпонімів, а також номінації цілого пласту ювелірних виробів, призначених для прикрашання статевих органів.

Як бачимо, периферійні елементи даного лексико-семантичного поля чисельно переважають над ядерними та медіальними і характеризуються найменшою частотністю вживання, тоді як ядерні конститuentи поля найбільш повно розкривають інтегральне значення досліджуваних одиниць: ювелірна прикраса – це виріб, що прикрашає певну частину тіла людини, підкреслюють соціальний статус володаря та несуть певний символічний зміст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика / И.М. Кобозева. – М.: Эдиториал УРСС, 2000. – 352 с.
2. Павлов В. М. Полевые структуры в строе языка / В.М. Павлов. - СПб: Изд-во СПбГУЭиФ, 1996. - 116 с.
3. Полевые структуры в системе языка / Под ред. З.Д. Поповой. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1989. – 200 с.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
5. Циткина Ф.А. Терминология и перевод (К основам сопоставительного исследования) / Ф.А. Циткина. – Львов: Высшая школа, 1989. – 157 с.
6. Цобенко О.В. Функціонування номінацій ювелірних прикрас в англomовних народних казках / О.В. Цобенко // Сучасні дослідження з іноземної філології. Збірник наукових праць. - Вип.8. - Відп. ред. Фабіан М.П. – Ужгород: «ТІМПАНИ», 2010. – С. 574-575.
7. Цобенко О.В. Функціонування номінацій ювелірних прикрас в англomовних літературних казках / О.В. Цобенко // Вісник студентського наукового товариства: зб. наук. пр.- Горлівка: Вид-во ГПІІМ, 2010. – Вип.22: Мовознавство. – Ч. 3. – С. 152-154
8. Цобенко О.В. Особливості функціонування лексико-семантичного поля «ювелірні прикраси» у творах О. Уайльда / О.В. Цобенко // Сучасна наука в мережі Інтернет. – Матеріали сьомої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 22-24 лютого 2011р. – Ч.5 – К., 2011. – С.73-74.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2014 р.